

ИМЕНИЧКИ СИСТЕМ ПИРОТСКОГ ГОВОРА У СВЕТЛУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА

На грађи преузетој из *Речника пиротског говора* Драгољуба Златковића у раду се анализира именички систем кроз призму односа према роду. Имајући у виду новонасталу ситуацију у српском друштву (и језику) у вези са *Законом о родној равноправности* и супротстављене ставове лингвиста (али и људи друге струке) у вези с тим, верујем да народни говор (у овом случају пиротског краја) може бити прави показатељ односа према овој тематици (и проблематици). Народни говор је резултат природног и спонтаног развоја језика, те ће се у њему сагледати неопходност или неоправданост инсистирања на обавезној употреби именица у мушком и женском роду у случају када се њима означава особа према занимању и сл.

Кључне речи: пиротски говор, лексеме, именице, род

1. Увод

А.

Недавно донесени *Закон о родној равноправности*² у једном делу дотакао се језика, регулишући део о *родно осетљивом језику*. Наиме, тамо где се регулише *Област образовања, васпитања, науке и технолошког развоја* у члану 37, став 4. под (3) стоји:

„Органи јавне власти и послодавци који, у складу са законима и другим прописима, обављају послове у области образовања и васпитања, науке и технолошког развоја дужни су да:

4. предузимају, у складу са законом, мере које обухватају:

(3) коришћење родно осетљивог језика, односно језика који је у складу са граматичким родом, у уџбеницима и наставном материјалу, као и у сведочанствима, дипломама, класификацијама, звањима, занимањима и лиценцама, као и у другим облицима образовно-васпитног рада“.

Присталице оваквог решења дуго су се на различите начине оглашавале, а у међувремену се појавио и *Приручник за употребу родно*

¹ jordana.markovic@filfak.ni.ac.rs

² 1. *Закон о родној равноправности* налази се у Службеном гласнику РС, број 52 од 24. маја 2021. године.

осетљивог језика, како су га ауторке назвале³. У предговору *Приручника* стоји: „Употреба родно сензитивног језика доприноси подизању свести о значају једнакости жена и мушкараца, док са друге стране директно утиче на процес демократизације друштва и увођење начела једнакости у све сфере друштвеног живота“⁴ (Цветинчанин Кнежевић, Лалатовић, 2019: 3). У књизи се налази више чланака са овом тематиком, као и савети и препоруке у вези са употребом родно осетљивог језика. Ова књига садржи и *Глосаријум (списак) звања, занимања, титула и именовања жена*, са паралелним терминима у оба рода за бројна занимања, што је требало да представља образац корисницима, тј. говорницима српског језика⁵.

Исте године појавила се и књига *Родна анализа наставних програма и уџбеника за српски језик од првог до четвртог разреда*⁶. По ауторима, одабран је предмет „са највећим недељним и годишњим фондом часова, који је погодан за континуирани рад на разградњи родних стереотипа“ (Ђериман, Стефановић, Гламочак и Королија, 2019: 6). У овој књизи је извршен преглед уџбеника са освртом на однос именица мушког и женског рода и номинацију особа тим именицама. Осим текстова из тих уџбеника који су подвргнути оваквој анализи, анализирани су и овакви подаци у импресуму и употреба облика у м. роду и у случају када су њима номиноване искључиво особе ж. рода као рецензенти, уредници, аутори и сл. Аутори истичу: „Аналитичка пажња у овом истраживању је усмерена на Српски језик као наставни предмет у основној школи са циљем да се испита укљученост родне перспективе у наставне планове и програме и уџбенике за овај предмет и да се понуде препоруке релевантним актерима ради унапређења стања у датој области. Крајњи циљ је утицај на садржај и квалитет образовног процеса у правцу елиминације родних стереотипа и предрасуда, те обogaћивање програма предмета и уџбеника садржајима који се односе на промовисање концепта родне равноправности и значаја женских људских права“ (Ђериман, Стефановић, Гламочак и Королија, 2019: 5). „У истраживању се кренуло од става да је остваривање родне равноправности у образовању један од главних стратешких циљева Републике Србије“ (стр. 5), те се „на основу добијених резултата“ предлажу „препоруке онима који

---

³ Аутори овог приручника су Христина Цветинчанин Кнежевић и Јелена Лалатовић.

⁴ Овај *Предговор* потписује „проф. др Зорана З. Михајловић, потпредседница Владе Србије, министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и председница Координационог тела за родну равноправност“.

⁵ Овај *Глосаријум* је изазвао бројне полемике и критике.

⁶ Аутори су Јелена Ђериман, Јелена Стефановић, Саша Гламочак, Маја Королија. Књига је публикована 2019. године. Истиче се да је овај рукопис резултат рада Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, а „израда публикације омогућена је средствима Швајцарске агенције за развој и сарадњу у оквиру пројекта „Подршка унапређењу социјалног укључивања у Републици Србији“.

могу да утичу на унапређење родне равноправности у систему формалног образовања и васпитања...“ (стр. 5).

Они који то мишљење не деле у претходном периоду су се јављали износећи свој став или шалећи се на рачун новопонуђених језичких облика. Многи лингвисти, али и они који то нису, често су о томе писали и у дневној штампи. Тим поводом Матица српска и Одбор за стандардизацију српског језика окупили су велики број језичких стручњака у Новом Саду 3. јула 2021. године на Округлом столу *Положај српскога језика у савременом друштву (изазови, проблеми, решења)*. Са тог скупа формулисани су и *Закључци*⁷, који су донесени поводом усвајања *Закона о родној равноправности*, којим су, како тамо стоји „угрожене уставне слободе грађана, граматичка структура, речник и појмовни систем српског језика“. „Стандардни језик није и не може бити опште и законом регулисано поље на којем ће се остваривати равноправност међу половима“, стоји у том *Закључку*.

Закон о родној равноправности је донет и он у једном делу предвиђа казне за непослушне, што је регулисано у делу *Казнене одредбе* члан 68, став 9⁸.

Ова проблематика привлачила је пажњу лингвиста и пре ових дешавања, о чему сведочи бројна литература старијег и новијег датума (Јањанин, 1934, Николић, 1954/55, Анић, 1984, Гвоздановић, 1984, Ивић, 1960, Ивић, 1966, Ивић, 1989, Савић, 1984, Савић, 1995а, Савић, 1995б Николић, 2003, Ћорић, 2006, Радић, 2010, Радић, 2011, Фекете, 2011, и др.).

Св. Николић се у раду из 1955. године позива на М. Јањанина, који још 1934. у чланку под насловом *Госпођа професор* (Јањанин, 1934) „за примере типа гђа професор, Мара Поповић или Вера Поповић, суплент и њима сличне – каже: ’То је атентат на наш језик’“. (Николић, 1954/55: 149). Николић поставља питање треба ли рећи *инжењер хемије* или *инжењерка хемије* и каже: „Савремена језичка пракса је ту подељена“ (1954/55: 149) будући да је то „једно сасвим ново и савремено питање“ (1954/55: 150). Сам Николић после свестране анализе долази до закључка да жене у том тренутку обављају многе послове који су раније били „резервисани“ за мушкарце. Оне те послове обављају једнако добро као и мушкарци. Пол личности по њему не игра никакву битну улогу, те је, посматрано са „друштвеног становишта“, тј. „ако звање, дужност, занимање или титулу посматрамо само као социјалне категорије“ (1954/55: 151), непотребно стварати нови облик речи за номинацију жене која се тим послом бави.

И најновија литература се приклања једном или другом ставу.

⁷ Закључци се налазе на адреси https://www.maticasrpska.org.rs/wordpress/assets/dopis_MS_19_7_2021_1.pdf

⁸ Казна је од 5000 до 150 000 хиљада за „одговорно лице за непоступање“ по члану 37.

Б.

Циљ овога рада јесте да покаже именички систем једног народног говора кроз призму односа тих именица према роду, а то значи да покаже да ли се именице одређеног рода (мушког или женског) односе искључиво на особе тог пола, у случају када се њима номинује особа (према занимању, тј. послу који обавља или према некој особини или статусу у друштву), тј. да се покаже да ли се у овој номинацији именицама женског рода номинују искључиво особе женског пола и именицама мушког рода искључиво особе мушког пола. Претпоставка је да је досадашња употреба именица у мушком роду за именовање и женске особе према занимању, титули и сл. морала имати потпору у народним српским говорима, тј. да постоји и супротна могућност – да се именицом у женском роду именују и особе мушког пола, што је разлог да се у анализу уврсте и *nomina attributiva*.

Овим радом се желело указати на однос именичког рода и номинације особа према полу у једном крају српског језичког простора⁹ како би се показало какав би требало да буде образац у решавању ове проблематике. Са циљем да се укаже на чињеницу да је народни говор иновативнији у односу на стандард, кад год буде могуће, биће начињена компарација са оним што налазимо у речницима стандардног језика (пре свега *РСЈ* и *РМС*, али и *РСАНУ*).

2. Одабир грађе

За аргументацију су употребљени примери из пиротског говора на основу којих се види како је то народ кроз векове решавао и како и сада решава. Чињеница је да је језик огледало и архива свега што се у друштву дешава и у њему се налази све оно што је за успешну комуникацију неопходно и валидно. Било је изричито мушких и изричито женских занимања, постоје особине својствене само мушкарцима или само женама, а има и заједничких. Народ је све то именовао и тиме се служио у свакодневном општењу. Релативно обиман двотомни *Речник пиротског говора* Драгољуба Златковића нуди драгоцене и релевантне податке у том погледу. Ваља имати у виду да народни говор понекад бива иновативнији у односу на стандард и да он не подлеже наметнутим законима, већ се влада природним и спонтаним развојем и као такав прати и задовољава потребе друштва у коме се користи за свакодневну комуникацију.

Грађу за анализу у овоме осврту представљају именички облици којима се номинује особа – према занимању или послу који обавља, према некој особини (физичкој или психичкој), према статусу у породици, друштву и сл. Анализирана је бројна грађа, али не и целокупна, између осталог и зато

---

⁹ Наравно, слична је ситуација и у другим народним говорима.

што је ради бољег разумевања било неопходно и објашњење, тј. семантичка информација код готово сваког примера. Ово је било неопходно и због тога што је ово дијалекатски речник, а као такав он по правилу садржи оне речи које су нестандартне.

Из *Речника* су узимане само речи овога типа које су имале статус речничке одреднице. Следећа информација за којом се трагало јесте граматичка информација – којег је рода посматрана именица, по мишљењу аутора. У ту сврху, у случају недоумице, од велике помоћи био је илустративни материјал уз сваку одредницу. Наравно, није могућа валидна анализа ове грађе без семантичке информације. Све то посматрано је онако како је аутор навео – никаква преправљања и редефинисања нису вршена¹⁰. И овде је често илустративни материјал био потврда за ауторову тврдњу.

Мора се имати у виду да ова грађа носи и последице чињенице да потиче из дијалекатског речника. Тако се у овом речнику налази лексема *милицајћа* (ж), а нема лексеме *милицајац*. То не значи да ове друге нема у говору иако је нема у речнику¹¹. Но, драгоцен је податак да се јавила лексичка јединица за номинацију оваквог занимања и за особе женског пола.

Потешкоће у класификацији посматране грађе последица су и чињенице да семантичка дефиниција није увек прецизна. Тако код лексеме *антикрис* (м) стоји 'безбожник, неверник', одакле би се могло закључити да се односи на особу мушког пола, што не би одговарало чињеничном стању – безбожници и неверници могу бити и особе женског пола. И бројне друге недоумице и нелогичности биле су потешкоћа у разврставању грађе.

3. Анализа грађе

Систематизација релативно бројне грађе извршена је у више група и подгрупа. Прву групу сачињавају именички облици који су се јавили само у једном роду¹². Засебне подгрупе представљали су облици према роду: мушком, женском или (у мањем обиму) средњем. Облици који су били у мушком роду подељени су у два типа према завршетку – на именице прве или треће врсте, тј. на сугласник или на вокал *-а*. У оквиру сваког од ових типова, разликују се најмање два подтипа – именице које номинују особу

¹⁰ Желим и овде да истакнем да су све тврдње у овоме раду валидне у оној мери у којој је валидна грађа и у којој је та грађа валидно протумачена – никаква преправљања и редефинисања нису вршена.

¹¹ Тако ће бити и са речју *берачка* (ж) берачица, женска особа која бере, док је облик у мушком роду изостао. У *РСАНУ* је забележено: *берач*, *берача* и *берачица*. У *РСЈ* је овај инвентар редукован на *берач* и *берачица*.

¹² Питање рода – природног, граматичког и именичког тема је рада М. Николића (Николић, 2002/2003).

оног пола у којем је и именица и оне које номинују особу уопште, без обзира на пол.

Другу групу сачињавају тзв. двородне именице. То су именице треће врсте (са завршетком на *-а*), али као граматичка информација уз дату именицу стоји м/ж, дакле – могу бити и једног и другог рода¹³.

Трећа група су именичке одреднице које, семантички (и граматички) посматрано, чине пар – истоветног су значења, најчешће од исте основе (или корена), али јављају се у најмање два облика, тј. два рода. И овде су регистроване две групе примера. Најбројнија је она са мушко-женским паром, али било је и другачијих. Овде су сврстани и малобројни трочлани модели – реч се од исте основе (или корена) јавила у сва три рода са истоветним значењем.

Са статусом речничке одреднице јавили су се и тзв. фонетски или морфолошки синоними, тј. фонетске или морфолошке варијанте. Оне су окупљене око оне одреднице која по мишљењу аутора представља основни лик.

Подела примера могућа је и на номинационе јединице према занимању или послу који обављају и према некој особини или статусу у друштву, тј. према семантичком критеријуму. То није урађено из више разлога, а основни је да би то рад одвело у другом правцу и удаљило га од циља постављеног у уводном делу. Разврставање је извршено према формалном критеријуму и због тога што се тиме даје допринос дилеми да ли и како треба осмислити облике женског рода тамо где их до сада у српском језику није било.

2.1. Прва група

2.1.1. Именице мушког рода које означавају особу мушког пола

Овде припадају именице оба деклинациона типа, с тим што су бројније именице на сугласник (ретко на вокал *-о*).

На сугласник: *албатин*¹⁴ – поткивач; *армуникаш* – хармоникаш; *бујер* – велики земљопоседник; *горач* – ложач кречарске пећи; *гребенар* – онај који прави гребене за гребенање (вуне, кучине)¹⁵; *дембел* / *дембелин*¹⁶ – нерадник, лењивац; *денач* – онај који дене (стог, лисник); *драгоманин* – заступник и тумач групе печалбара, вођа; *дрндар*¹⁷ – занатлија који машински растреса (вуну, памук, крпе), *ђилкош* – млад човек склон кицошењу и мангуплцима;

---

¹³ Наравно, често се ово види из илустративног материјала.

¹⁴ Акцент именица преузетих из Речника неће бити бележен.

¹⁵ У РСЈ налазимо *гребенар* у два значења: онај који гребена (вуну, лан и сл.) или занатлија који прави гребене, с тим што се у овом речнику налази и лексема *гребенара* у значењу 'она која гребена (вуну, лан и сл.)'.

¹⁶ У РСЈ је *дембел* и *дембелан*, као и у РМС.

¹⁷ Према овом речнику, *дрндара* је постројење за ту намену.

калпезан – мушкарац, размажена особа ненавикла на муку и невоље; *намерњак* – непознат гост, незван гост; *пестотник* – сточар који има преко петсто грла стоке; *палатник* – непоштен човек; *подајник* – ухода, издајница, *прикумњак* – незван гост на свадби (који је сео близу кума); *простирач* – радник који простире цигле из калуца; *прошкар* – мајстор који прави тараве; *сенар/сенач* – радник на сакупљању, дењењу или превозу сена; *ситар* – мајстор који прави и продаје сита; *смесничар* – особа која има удео (у воденици, вршалици, тријеру, заједничком стаду), ортак; *сомуран* – слинавко, балавац; *стругар* – учесник у стругарштини, обичају на крају свадбе, када долазе непозвани младићи и пред вратима чекају јело и пиће; *стругач* – особа која ради за стругом итд.

На вокал *-о*: *петличко* м – мален и нејак, али кочоперан и насртљив мушкарац; *џандрљивко* м – брљива особа и сл.

На вокал *-а*: *амаџија* – занатлија који израђује амове и другу коњску опрему¹⁸; *арамбашиа* – вођа хајдучке дружине¹⁹; *аџамија*²⁰ – неискусан млад момак (пун снаге и обести); *бојаџија* – занатлија који боји предиво и плетиво; *бонбонџија* – мајстор који прави и продаје бомбоне, посластичар; *дрпља* – одрпанац; *ђеврегџија*²¹ – особа која спрема и продаје ђевреке; *сџџа* – снажан и глуп човек; *интерезџија* – зеленаш; *кантарџија* – занатлија који израђује кантаре, службеник који наплаћује таксу за производе које сељаци доносе на пијацу; *патролџија* – ноћни чувар, члан патроле; *самарџија* – мајстор који прави седла и самаре²²; *тромча* – спор мушкарац итд.

Не може се на основу ове грађе тврдити да су овим облицима типа *nomina agentis* номиниране само особе м. пола зато што су то (били) послови које су обављали само мушкарци. Ако је то случај са примерима *албатин*, *горач*, *дрвар*, *прошкар*, *ситар*, *амаџија* и сл., то се не може рећи за *сенар/сенач* – радник на сакупљању, дењењу или превозу сена, будући да су у тим пословима редовно учествовале и жене, затим *бојаџија*, *бонбонџија* и сл., јер су те послове често радиле и жене²³. Исто важи и за *nomina attributiva* – *сомуран*²⁴ је могла бити особа било којег пола, а то важи и за бројне друге лексеме ове категорије.

¹⁸ У РСЈ постоји *хам*, али не и *хамаџија*, а тако је и у РМС.

¹⁹ У РСАНУ налазимо и облик женског рода – *арамбашица* са значењем жена арамбашина.

²⁰ У РСАНУ ово је двородна именица и може означавати младо, неискусно, наивно момче или девојче.

²¹ Ова лексема постоји у РМС, а њен изостанак у РСЈ сведочанство је о томе да одлази у архиву.

²² У РСЈ је поред *самарџија* забележено и *самарџиница* као самарџијина жена, као и у РМС.

²³ То се често дешавало у случају смрти супруга, када су жене настављале посао који је он радио.

²⁴ У том значењу у овом речнику јавили су се парови: *гмурча* / *гмурна*, *сопуљан* / *сопуљана*.

2.1.12. Именице мушког рода које означавају човека уопште

Није увек једноставно одредити које лексеме овде спадају. Наравно, то је разрешавано на основу семантичке дефиниције и у овоме раду таквима су по правилу сматране оне лексеме чија је семантичка информација садржала реч *особа*. Ово може бити сигуран, али не и једини знак да је у том случају номинован човек без обзира на пол. Некада је илустративни материјал говорио више од семантичке дефиниције, па је и он навођен.

Именице на сугласник: *говњар* – особа која чисти клозетске јаме, особа која ниједан посао не заврши како треба, невешта особа; *гъгњач* – гунђало (Свекрва ми голем гъгњач, ама си ја повише ћутим); *деснак* – дешњак; *домишљар* – особа вешта у игри речи, досетљива особа; *ђувечар*²⁵ – особа која воли да једе на туђи рачун; *залувњак* – особа која тешко чује или тешко схвата, *кашшар* – особа која се бори за зараду без труда, преварант; *петичар*²⁶ – одличан ученик, одликаш (Моа черка је у школу била петичар); *потурчењак* – превртљива особа која се приклања јачем да би из сваке невоље извукла корист; *пустињак* – особа без породице, без иког и ичег свог, *тврдењак* / *тврденик* – особа која нерадо говори и која се нерадо жали итд.

Именице на вокла -а: *длогошија* – дуговрата особа; *мувтација* – онај који настоји да све добије без труда и плаћања; *накочија* / *накошчија* – особа која прави штету; сточар који са стоком оштећује туђе усеве и имовину; *планција* – особа која уме да поставља и остварује своје циљеве; *пикља* – особа ниског раста, кржљава особа; *севдалија* – особа која јако воли или јако мрзи; *сербезлија* – пргава и жустра особа; *срећалија* / *срећанлија* / *срећлија* – особа која доноси срећу другима итд.

Чини се да би и бројне именице претходне подгрупе могле бити сврстане овде, но то није дозвољавала семантичка дефиниција коју је аутор дао у *Речнику*.

Евидентно је да су у овој категорији бројније *nomina attributiva* у односу на *nomina agentis*, мада се мора имати у виду да је ово тек делић грађе, те је тврдња релативна.

2.2.1. Именице женског рода које означавају особу женског пола

Бројна је ова категорија: *бајаљћа* / *бајара* / *бајачка* – жена која баје, врачара²⁷; *змецна* – женска особа која се љуља у ходу²⁸; *гњидна* – вашљивка; *госпоца* – жена која брине о храни и хигијени у домаћинству у току једне седмице или једног дана, недељара; главна куварица (на свадби, даћи);

²⁵ Лексема *ђувечарка* у овоме речнику јавила се у значењу посуда.

²⁶ Ове лексеме нема у *РСЈ* и *РМС*.

²⁷ РСАНУ има више ликова у оба рода: *бајара*, *бајарица*, *бајалица*, *бајачица* и *бајар*, *бајач*.

²⁸ Иако је логично да се са оваквим ходом може наћи и особа мушког пола, таква информација у *Речнику* изостаје.

градинарка – жена која брине о башти, баштованка; *грижара* – редуша, најодговорнија жена у кући према кућном распореду; *дебелопредна* – она која дебело и лоше преде; *дропла* / *дропна* / *дроца* / *дрпла* – прљава и дроњава женска особа; *кокона* – женска особа која се држи надмено и сваком се руга, помодарка; *лекарица* – жена која лечи травама; *милицајћа* – милиционерка, полицајка²⁹; *настовница* – она која послужује госте; *потшегуља* – жена која се руга; *палавра* – жена без карактера, оговарача; *перашкарка* – женска особа која разноси ускршња јаја; *побегуља* / *побегуља* – 1. девојка која је побегла с момком без одобрења родитеља, 2. жена која је напустила мужа и побегла са неким; *сургунача* – жена која иде уз војску, курва, као једно од значења, *тратарница* – оговарача итд.

Код једне групе се мора констатовати да је пар у мушкоме роду изостао само зато што га је аутор сматрао незанимљивим за дијалекатски речник – по аутору је то стандардни облик. Такви примери су: *имењача*³⁰, *мустаклија* – жена која има науснице; *муштерика* – жена муштерија и сл.

И неке друге именице ове групе морале су имати пандан у м. роду – *лекарица* је жена која лечи травама, но тим послом често су се бавили и мушкарци, *настовница* је она која послужује госте, али госте су често служили и мушкарци, *тратарница* је оговарача, а има и таквих мушкараца, а прљава и дроњава (*дропла* / *дропна* / *дроца* / *дрпла*) могла је бити и особа м. пола, но адекватан лик за номинацију такве особе изостаје.

Постојање ове групе оправдавају лексеме типа *госпоца*, *грижара*, *перашкарка*, *сургунача*, *кокона*, *дебелопредна*, *побегуља/побегуља* и сл. – њима се номинују само особе женског пола.

2.2.2. Именице женског рода које означавају особу уопште

Номинација особе без обзира на пол могућа је и именицом у женском роду: *дилндара* / *дилнтара* – досетљива особа; *изедица* – прождрљивац, крвник; *ненаједица* – прождрљивац, особа коју је тешко заситити; *поваливечера* – хвалисавац; *посакушка* – особа која често тражи на поклон или на позајмицу (храну, предмете); *потоњица* – туњава особа, особа слабог карактера; *смлатотина* – шалвивиција (Жика је смлатотина, само смеј прави) и сл.

Неке од ових именица могле су бити окарактерисане и као двородне именице (*смлатотина*), но аутор није тако сматрао и дефинисао их је као именице ж. рода.

Именице овога типа у РСЈ су такође женског рода, а из семантичке дефиниције је очигледно да се односе на особу било којег пола (*изјелица* ж 1. особа која много једе, прождрљивац. 2. онај који живи на рачун другога).

²⁹ У овом Речнику у том значењу постоји облик мушког рода *пандурин*.

³⁰ У РСЈ постоји пар *имењак* / *имењакиња*.

2.3.1. Именице средњег рода које означавају дете

Ова категорија није бројна и ту се налазе лексеме којима се номинује дете, што потврђује семантичка информација: *госпоче* – господско дете, дете из града; *недоношче* – пре времена рођено дете; *посмрче* – дете рођено после смрти оца, *првороче* – првенац, прворођено дете и сл. Некада је и у овој категорији прецизиран пол, као у примеру *шљапанче* – мушко дете из куће или блиске родбине које се даје невести да га помилује, пољуби и дарује пред улазак у нови дом.

Све ове лексеме, изузев последње, забележене су у *РСЈ* са истоветним значењем.

2.3.2. Именице средњег рода које означавају особу уопште

Нешто су бројније лексеме средњег рода којима се номинује особа уопште: *алчило* – физички деформисана особа, бескарактерна и нерадна особа; *блајало* – приглупа а доброћудна особа; *врндало* – превртљива и неморална особа, *вуждало* – превртљива и врло окретна особа; *дрдњало* – брбљивац, зановетало, *жвањћало* – особа која досађује брбљањем, клеветањем и опсценим алузијама, *пањкало* / *пањћало* – оговарач(а), клеветник, гунђало, *џавкало* – особа која оговара или грди, али не чини зло и сл.

Именице средњег рода су у ову анализу и уврштене због постојања оваквих модела са оваквом семантиком. Лексеме таквог типа регистроване су и у речницима стандардног језика. Занимљиво је да су неке именице овога типа у *РСЈ* дефинисане као двородне именице средњег и мушког рода у једнини, а у множини као им. с. рода, о чему сведоче примери типа *блебетало* с и м (мн. с) 'особа која много блебеће, брбљивац, брбљивица'. У *РМС* таква је и именица *трчкарало*, тј. *трчкало*³¹. У *РСЈ* таква могућност код ове именице је алтернативна (*трчкарало* (трчкало) с (м)), као и код *шкрабало*.

Клајн се слаже с мишљењем лингвиста који тврде да су ово „речи (с људском референцијом)“ које „означавају сталног или претераног вршиоца радње с пејоративним значењем“ (2003: 149–150), што потврђује и семантика овог лексичког инвентара из анализиране грађе.

3.1. Двородне именице

Да неке именице трећег деклинационог типа, са завршетком на *-а*, могу бити двородне, тј. да могу бити „са значењем мушког и женског лица“ (Станојчић, Поповић, 2011: 154), познато је и из стандардног језика. Такве су забележене и у овом *Речнику*: *гадурина* м/ж – фиг. одвратна и непожељна особа; *гарезлија* м/ж – особа која се дури на некога; *говноједица* м/ж –

---

³¹ Ова лексема се јавила и у другим ликовима у овоме речнику: *трчалица* ж (женска особа трчкарало, трчалица), *трчалац* м (онај који трчи), *трчалица* ж и м, а код ове последње одреднице стоји и *трчало* с и м.

оговарац, смутљивац, сплеткарош, лажов; *голоигра* м/ж – пуки сиромах, бедник, бедница; нерадник; *голотрта* м/ж – особа која нема шта да одене, пуки сиромах³²; *делија* м/ж – племенита и одлучна особа; *дропља* м/ж – неуредна, прљава особа; *насметуљћа* м/ж трапавко, особа која омета друге итд.

Без обзира на семантичку информацију, ове се именице морају посматрати као именице које номинују особу уопште. Ваља истаћи да двородне именице у овоме *Речнику* нису увек на истоветан начин дефинисане као исте те именице у *РСЈ*. Тако је именица *делија* у *РСЈ* у једнини именица мушког, а у множини женског рода, док је именица *дропља* искључиво именица женског рода.

Из примера наведених у граматици Станојчић, Поповић (2011: 155), може се закључити да двородним именицама припадају и именице типа *пискарало*³³. У *РМС* ова реч је означена као именица средњег рода, а у *РСЈ* је као алтернативна могућност дат и м. род³⁴. Таквих у овом *Речнику* није било.

4.1. Именице у пару

Овакве именице номинују особе према занимању или послу који обављају, према некој особини или према друштвеном статусу. Доста су бројне и јављају се у два рода:

анџија м *анџика* ж – гостионичар (у хану)/ гостионичарка³⁵; *ајнаџија* м *ајнаџика* ж – лењивац / лења жена; *апатекар* м / *апатекарка* ж³⁶; *араџија* м / *араџика* ж – расипник / расипница; *башчаванџија* м / *башчаванџика* ж – баштован / баштованка³⁷; *бесрећник* м / *бесрећница* ж – несрећан мушкарац/ несрећна жена; *воденичар* м / *воденичарка* ж / *воденичарица* ж; *газда* м – домаћин, имућан човек, *газдерџица* ж – домаћица, жена имућног човека; *главуран* м – главата мушка особа, глупа и тврдоглава (мушка) особа

³² У овом *Речнику* *голотртка* је им. ж. рода у истом значењу, док је *голотрт* придев.

³³ Такви су и примери типа *блебетало*, *трчкарало* и сл. из претходног поглавља.

³⁴ Ова именица није забележена у посматраној грађи, будући да није својствена народном говору.

³⁵ Занимљиво је да у *РСАНУ* изостаје парњак *анџика*, што би можда с обзиром на време штампања и сакупљања грађе за овај речник могао бити податак о томе да се лексички пар развио касније, те да се женске особе испрва нису бавиле овим послом.

³⁶ У *РСЈ* постоји облик у м. роду (*апотекар*) и два облика ж. рода – *апотекарка* и *апотекарица*, с тим што облици ж. рода могу значити женска особа апотекар или апотекарева жена. Фекете у вези с овим каже ; „У творби и значењу „женских" именица понекад се задржао „мирис" ранијих времена, оних када су се њима означанале само супруге мужева датих занимања или друштвених функција, као: министарка (у Нушићевој комедији), генералица, мајорица и сл., нарочито кад су се односиле на високе титуле или значајне функције мужева, а које женском свету нису биле доступне или својствене“ (2011: 145).

³⁷ Ликови *баштован* и *баштованка* регистровани су у *РСЈ*.

главурана ж – главата женска особа, намћораста женска особа; *гмурча* м – слинавко, *гмурна* ж – слинава женска особа; *гологузан* м – пуки сиромах, *гологузица* ж – девојка без девојачке спреме и свечане одеће; *граџанин* м – варошанин, становник града, *граџанка* ж – варошанка; *грозјар* м – берач грозђа, *грозјарка* ж – берачица грозђа; *делбедер* м / *делбедерин* м – нерадник, лењивац, *делбедерка* ж – нерадница, лењивица; *дебелопрд* м лењивац, дебела и лења особа, *дебелопрдна* ж – дебела и лења жена; *дебелџан* м – дебелџко, *дебелџана* ж – дебела женска особа³⁸; *домаћин* м – кућни старешина, домаћин, *домаћица* ж – вредна, уредна и поштена жена, примерна жена; *другар* м – друшка ж; *душманин* м – душманка ж; *лопов* м *лоповуша* ж³⁹; *маанџија* м *маанџика* ж – пробирач, особа која сваком налази ману / пробирљива женска особа; *мижља* м *мижна* ж – мушкарац који не види добро, наказна и неспособна мушка особа / (кратковида) наказна и неспособна женска особа; *свадбар* м *свадбарка* ж⁴⁰; *седенћар* м *седенћарица* ж мушкарац учесник прела и посела/ учесница прела и посела; *сопуљан* м *сопуљана* ж – слинавко / слинавица итд.

Пар је могао припадати истом деклинационом типу, али различитим родовима: *вџиља* м – вашљивко, *вџила* / *вџина* ж – неуредна жена, вашљивица; *глупча* м / *глупица* м – глупак *глупна* ж – глупача; *замлата* ж / *замлатља* ж упућује на *замлатоја* м – особа која прича бесмислице и вулгарности пред супротним полом; *рећиџија* м 1. особа која пече ракију 2. особа која пије ракију *рећиџика* ж 1. жена која пече ракију 2. жена из младожењине фамилије која иде у прву посету вереној девојци са поклонима; *скубља* м / *скубла* ж / *скубна* ж – мушкарац/жена рашчупане (и неуредне) косе итд.

Парњак је могла бити и двородна именица: *кленсар* м / *кленсаи* м – *кленса* м/ж – шаљивџија, *тавралија* м/ж – *тавралића* ж мушкарац који се лепо облачи, кицош/ женска особа која се кицоши, а у пару се могла наћи и лексема у облику средњег рода према лексеми мушког рода: *лајало* с – лајава особа, оговарача, *лајач* м – оговарач; *петленко* с / *петличко* м – мален и нејак, али кочоперан и насртљив мушкарац и сл.

Како показује грађа, у пару су се јавиле бројне *nomina agentis*: *анџија* / *анџика*, *апатекар* / *апатекарка*, *башчаванџија* / *башчаванџика* и оне припадају разним сферама, а очигледно је да су се јавиле и у различитим временским периодима. То важи за *nomina attributiva*: *ајнаџија* / *ајнаџика* (лењивац / лења жена), *араџија* / *араџика* (расипник / расипница) итд.

У РСЈ су такође честе овакве именице у два рода, међутим семантика именица у ж. роду је обично најмање двојака – то је женска особа пандан мушкој номинованој таквом лексемом или је пак жена те особе мушког пола

³⁸ У Речнику постоји и лексема *дебелџача* у значењу 'луда тиква, коров'.

³⁹ У РСЈ је забележен само облик *лопов* м – онај који краде, крадљивац, лупеж; отимач, пљачкаш; преварант, лупеж.

⁴⁰ У РСЈ постоји само *свадбар* – учесник у свадби са девојачке стране, сват.

(нпр. *газда* м 1. а. сопственик, власник имања, радње, радионице и сл. и *газдарица* ж 1. газдина жена. 2. жена газда а. власница имања, радње и сл.).

4.2. Именице са три облика

Неке именице су на месту речничке одреднице могле имати и лексеме у сва три рода: *годињак* м – једногодишње дете, *годињача* ж – вршњакиња, *годињаче* с – в. годињак; *гладник* м – изелица, незасита особа, *гладница* ж – гладник; сиромаш, гладна особа, *гладнице* с – изгладнело младунче; *једишнина* м *јединица* ж *јединче* с – једино дете, *овчар* м *овчарица* ж *овчарче* с и сл.

5. Занимљиви парови

Овде сврставам два типа лексема – оне које номинују особе једног или другог рода, али су различите (понекад сличне) семантике и оне које у једном роду номинују особу, али у другом (од исте основе) значе нешто друго.

Када је у питању номинација човека, семантика може имати додирне тачке: *барјактар* м – сват који носи заставу на свадби (обично младожењин ујак), али: *барјактарица* ж је његова жена⁴¹; *вретенар* м – занатлија који израђује вретена; *вретенарка* ж – Циганка која продаје вретена⁴²; *вурунџија* м – пекар, *вурунџика* ж – пекарева жена; *мирашџика* ж – удавача која наслеђује целокупну имовину родитеља или је дели са сестрама, *мирашџија* м је њен муж⁴³ итд.

Неки парови нису или су пак делимично у семантичкој вези: *врзач* м / *врзувач* м – особа која везује снопове пожњевене пшенице; *врзачка* ж – женска особа која завршава већ изаткани ћилим везујући крајеве основе; *трошација* м / *трошалија* м – расипник, *трошач* м и расипник и особа која круни кукурузне клипове.

У грађи су се нашли и парови *рабаџија* / *рабаџика*, где се именицом ж. рода номинује 'жена рабаџија' и *робаџија* / *робаџика*, где се обликом ж. р. номинује 'жена рабаџије'⁴⁴.

Значење једне лексеме може се односити на човека, али не и значење друге: *караман* м – зао човек, *караманка* ж – врста крушке; *сламар* м рабаџија који превози сламу, *сламарица* ж / *сламњача* ж врста душека⁴⁵ итд.

⁴¹ У РСЈ постоје оба лика, с тим што је *барјактарка* – жена барјактар. У РМС нема овог облика ж. рода (тамо се јавља *барјактаруша* ж женска особа која предњачи у чему, коловођа).

⁴² У РСЈ је *вретенар* занатлија који прави вретена, а *вретенарка* жена која продаје вретена. Овде се јавља и *вретенара* са значењем жена која врши недозвољене побачаје (вретеном). У РМС нема облика *вретенарка*.

⁴³ У РСЈ се јавио само облик у женском роду (*мирашџија* и *мирашџика* ж девојка с миразом).

⁴⁴ У РСЈ је забележен само облик у м. роду (*рабаџија*), а тако је и у РМС.

⁴⁵ У РСЈ постоји само облик ж. рода са истоветним значењем.

6. Творбени аспект

Суфикси и основе од којих су творене посматране лексеме, како показују примери из грађе, веома су бројни. Њихова бројност заслужује посебну анализу и гарантује да би то био обиман и занимљив рад. Овде ће бити дат само делић тих могућности, тј. ова ће тема бити обрађена тек у назнакама.

Очекивано је један број парних лексема овога типа настао додавањем наставака на облик мушког рода⁴⁶. Наставци су могли бити: *-a*⁴⁷ (*главуран* м / *главурана* ж; *дебелан* м / *дебелана* ж; *сопуљан* м / *сопуљана* ж); *-ица*⁴⁸ (*воденичар* м / *воденичарица* ж; *домашар* м / *домашарица* ж; *седенћар* м / *седенћарица* ж), *-ка*⁴⁹ (*апатекар* м / *апатекарка* ж; *воденичар* м / *воденичарка* ж; *грозјар* м / *грозјарка* ж; *свадбар* м / *свадбарка* ж), *-на* (*голодуп* м / *голодупна*; *дебелопрд* м / *дебелопрдна* ж), *-уша*⁵⁰ (*лопов* м / *лоповуша* ж), наставачки дериват *-ар(/ер)ица* (*газда* м / *газдерица* ж), али и бројни други.

Облици су често грађени различитим наставцима за м. и ж. род од исте основе. У овом делу неће бити прецизирано увек занимљиво питање основе и наставака, тј. њихове границе, па ће лексеме бити посматране кроз призму њихових завршетака.

Тај однос је могао бити: *-ак* : *-ка* (*пајсторак* м / *пајсторка* ж), *-ан* : *-ица* (*гологузан* м / *гологузица* ж), *-ар* : *-(ь)ка* (*другар* м / *друшка* ж), *-ац* : *-ка* (*песмопојац* м / *песмопојка* ж, *вашинац* м / *вашинка* ж), *-(и)ија*⁵¹ : *-(и)ика/(и)ића*⁵² (*анџија* м *анџика* ж; *ајнаџија* м *ајнаџика* ж; *араџија* м / *араџика* ж; *баишчаванџија* м / *баишчаванџика* ж; *маанџија* м / *маанџика* ж; *реџиџија* м / *реџиџика* ж; *тавралија* м / *тавралића* ж), *-ик* : *-ица* (*бесрећник*⁵³ м /

---

⁴⁶ Питање основе код ових примера неће бити разрешавано.

⁴⁷ Клајн каже да се овај суфикс јавља као моциони суфикс „колико је могуће утврдити, само у ознакама средства“ (2003: 19), што семантика из грађе демантује.

⁴⁸ Овај суфикс спада у најпродуктивније наставке у српском језику (Клајн, 2003: 113), а и у функцији моционог знака је чешћи од осталих (Клајн, 2003: 116).

⁴⁹ Суфикс *-ка* је „један од најважнијих именичких суфикса у словенским језицима“ (Клајн, 2003: 131).

⁵⁰ Овакав моциони суфикс од именица мушког рода бележи и Клајн (2003: 198), истичући да има пејоративни призвук.

⁵¹ За суфикс *-ија* је примећено да по својој основној функцији означава вршиоца радње, тј. занимање, као у турском, одакле је преузет, али се у новије време његово значење померило, те често означава носиоца особине (Радић, 2001: 184).

⁵² Однос *-ика/-ића* резултат је фонетске одлике говора овога краја (прелазак *к > њ* иза *и* у овом случају).

⁵³ И овај пример потврђује Клајнову констатацију да је “врло мали број речи са завршетком *-ик* коме не претходи *н*“ (2003: 85).

бесрећница ж), -ин : -ка (граџанин м / граџанка ж; душманин м / душманка ж; госјанин м / госјанка ж), -ин : -ица (домаћин м / домаћица ж), -ља⁵⁴ : -ла⁵⁵ (вџиља м / вџиља ж; скубља м / скубља ж), -ља : -на (мижља м / мижна ж; вџиља м / вџина ж; скубља м / скубна ж), -ча : -на (змурча м / змурна ж; глупча м / глупна ж), -ша : -на (глупша м / глупна ж)⁵⁶ и бројни други.

И бројни други примери заслужују пажњу. У такве спадају *петленко* с / *петличко* м, код којих је очигледно исти завршетак (-ко) додаван на различите основе (*петлен-* и *петлич(e)-*). У облику *замлатоја* наставак би се могао посматрати као -оје, за који Клајн каже да се „јавља искључиво у мушким именима као *Радоје, Милоје*“ (2003: 176), при чему ваља имати у виду да су таква имена на призренско-тимочком дијалекатском простору добијала облик са финалним -а (*Миливоја, Петронија*)⁵⁷. Пример *смлатотина* ж није необичан по творби, али јесте по семантици када је у питању овај наставак – Клајн бележи да се овај наставак додаје на глаголску основу и „значава траг, резултат или остатак глаголске радње“ (2003: 182), што овде није случај. Код лексема *мужјага* и *мужетјага* мора се говорити о наставку -(*ет*)јага, код *мужјагица* очигледно је на основу додатог -(*ат*)ица, а код *тврдењак / тврденик* је на основу трпног придева додаван наставак -ја*к* или -и*к*. И бројни други примери занимљиви су са творбеног аспекта и могу бити леп прилог мало обрађиваној дијалекатској творби.

Примери из овог, али и других народних говора, могу бити образац за творбу и одабир модела који би био у духу језика свакодневице, те стога и лако прихватљив.

7. Шта показује ова грађа?

Питање у вези са овом проблематиком још пре скоро седамдесет година поставио је Св. Николић и оно гласи „Најпре да видимо шта нам показује сам језик, његов садашњи систем и пракса у тој области“ (Николић, 1954/55, 149). Може се рећи да је то питање постављено и у овом раду, с тим што се у овом случају анализира језичка пракса у једном народном говору.

У грађи из пиротског говора постоје именице које имају само облик у једном роду и оне именују особу према нечему што је својство само особа тог

⁵⁴ За овај наставак Клајн тврди да већином означава „жену која врши радњу исказану глаголом“ (2003: 154), чему противурече примери из грађе – овде су у питању искључиво особе мушког пола.

⁵⁵ Судећи по Клајновој тврдњи да је ово суфикс са значењем оруђа и да се тако граде само три речи: *свирала, метла* и, данас раритетно, *тесла* (2003: 142), ово се мора приписати дијалекатској творби.

⁵⁶ Овог суфикса нема код Клајна, али је забележен у говору Запања (Марковић, 2000: 208).

⁵⁷ Вид. Марковић, 2000: 128, 202.

рода. Именицом у м. роду номинују се према занимању искључиво мушке особе онда када је то био посао којим су се бавили само мушкарци (*албатин* – поткивач; *горач* – ложач кречарске пећи) или су то *nomina attributiva* којима се именују особе према некој особини својственој само мушкарцима (*завут* / *завутњак* / *завутојла* – мушка соба са женским особинама и интересовањем). То важи и за именице ж. рода којима се именују искључиво особе женског пола (*госпоца* – жена која брине о храни и хигијени у домаћинству у току једне седмице или једног дана, недељара; *побегуља*/*побегуљћа* – девојка која је побегла са момком без одобрења родитеља, *сургунача* – жена која иде уз војску, курва; *дебелопредна* – она која дебело и лоше преде). Но, да се језик не може сатерати у зацртани оквир, сведоче лексеме типа *сенар*/*сенач*. Код ове лексеме стоји да је то 'радник на сакупљању, дељењу или превозу сена', одакле би се могло помислити да су тај посао обављали искључиво мушкарци, међутим у тим пословима редовно су учествовале и жене.

Један број именица има само облик у једном роду, али односе се на људе уопште и такве именице могле су бити у било којем роду – мушком, женском или средњем (*говњар* – особа која чисти клозетске јаме, особа која ниједан посао не заврши како треба, невешта особа; *ћувечар* – особа која воли да једе на туђи рачун; *длогошија* м – дуговрата особа; *сербезлија* м – пргава и жустра особа; *ненаједица* ж – прождрљивац, особа коју је тешко заситити; *смлатотина* ж – шаљивција; *блајало* с – приглупа а доброћудна особа; *вуждало* с – превртљива и врло окретна особа; *пањкало* с / *пањћало* с – оговарач(а), клеветник, гуњћало). Овим се заправо показује да се именицама било којег граматичког рода може номинovati особа уопште.

Известан број именица припада тзв. двородним именицама. Код њих се обично тек из контекста, тј. илустративног материјала из речника, види да ли се односе на мушки или женски пол.

Веома су бројне овакве лексичке јединице у пару, што говори о томе да је појава стара. Стога би се и за овај савремени тренутак могао прихватити став С. Николића да „када је реч о домаћим речима и занимањима која су женама била приступачна од раније [...] обично имамо изграђене засебне речи“ (Николић, 1954/55, 150), тј. лексички пар (*башчаванџија* / *башчаванџика*, *грозјар* / *грозјарка*, *доктур* / *доктурка*, *лопов* / *лоповуша*, *наваџија* / *наваџика*, *плетач* / *плетачка*, *свадбар* / *свадбарка*; *седенћар* / *седенћарица*, *шивач* / *шивачка* и сл.). То важи и за *nomina attributiva*: *главуран* / *главурана*, *гмурча* / *гмурна*, *дебелан* / *дебелана*, *плавуш* / *плавуша* и сл. Будући да су се женске особе почеле бавити многим занимањима којима се раније нису бавиле (или која су нова), почеле су се у језику стварати и речи за такву номинацију у женском роду паралелно са обликом мушког рода. О томе у пиротском говору сведоче лексеме *милицајћа*, *лоповуша*, *рабаџика* и др. Оне уједно показују да је процес такве номинације непрекидан. Будући да ових лексема у ж. роду нема у речницима стандардног језика (РСЈ и

РМС), ово је уједно и податак да народни говор иде испред стандардног и да ће овакви облици постати стандардни тек кад постану фреквентни у народном, тј. свакодневном говору.

Николић је закључио да „питање посебног облика за жену – посланика, жену – официра, жену – професора и сл. настаје једино из формалних језичких разлога, из неоправдане и необразложене пуристичке навике да се употребљавају одговарајући облици граматичког рода у свима категоријама живих бића“ (1954/55, 151–152), међутим у овом тренутку валидности тог закључка већ сметају поменути примери зато што су се поједини облици које он сматра непотребнима већ увелико усталили у свакодневној комуникацији. Тако је код лексеме *професор* очигледно да је у језику начињен помак будући да је данас облик ж. рода *професорка/професорица* уобичајен.

„Живот намеће и поставља језику извесне захтеве, језик животу удовољава својим расположивим средствима“ (Николић, 1954/55, 151), те му треба дозволити да то ради спонтано, према потребама и у духу језика и традиције – не треба од тога бежати, али ни пренагљивати.

Извор и литература

I

Златковић, 2014: Драгољуб Златковић, *Речник пиротског говора*. Београд: Службени гласник.

II

A.

Анић 1984: Др Владимир Анић, „Род и спол у српскохрватском језику: разграничење“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, бр. 13/1. Београд, стр. 5–15.

Гвоздановић, 1984: Др Јадранка Гвоздановић, „Када одступамо од граматичког рода и броја“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, бр. 13/1. Београд, стр. 213–219.

Закон о родној равноправности, Службени гласник РС, број 52 од 24. маја 2021. године.

Ивић, 1960: Милка Ивић, „Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику“, *Наш језик*, књ. X, Београд, стр. 192–211.

Ивић, 1966: Милка Ивић, „Типови именичког рода у српскохрватском књижевном језику“, *Зборник за филологију и лингвистику* Матице српске, IX, Нови Сад, стр. 41–60.

Ивић, 1989: Милка Ивић, „Нека запажања о броју и роду у српскохрватском језику“, *Јужнословенски филолог*, XLV. Београд, стр. 27–44.

Јањанин, 1934: М. Јањанин, „Госпођа професор“, *Наш језик*, 2/7. Београд, 202–204.

- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Други део, Суфиксација и конверзија. Београд.
- Марковић, 2000: Јордана Марковић, *Говор Заплања, Српски дијалектолошки зборник*, бр. XLVII.
- Николић, 1954/55: Св. Николић, „Облици имена: звања, занимања, дужности и титула женских лица“, *Наш језик*, нова серија, 6/5–6. Београд, стр. 196–204.
- Николић, 2002/2003: Мирослав Николић, Природни и граматички род именица, *Наш језик* XXXIV/3–4. Београд, стр. 181–194.
- Радић, 2001: Првослав Радић, *Турски суфикси у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Библиотека ЈФ, књ. 17.
- Радић, 2010: Јованка Радић, „Род у природи, граматици и друштву“, *Гласник Етнографског института САНУ* LVIII/1, Београд, 115-130.
- Радић, 2011: Јованка Радић: „Именички род у језику и равноправност полова у друштву (Логички нивои и моција рода у српском језику)“, *Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности I*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, 43–57.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Књ. 1. Београд: Институт за српскохрватски језик.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, Друго фототипско издање 1990.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Савић, 1984: Свенка Савић, „Прагматички аспекти рода *nomina agentis* у српскохрватском/хрваткосрпском језику“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 13/1, Београд, 247–258.
- Станојчић, Поповић, 2011: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Ћорић, 2006: Божо Ћорић, „Грамматички род и питање полне дискриминације у језику“, *Српски језик* XI/1–2, Београд, 51–63.
- Фекете, 2011: Егон Фекете, *Језичке доумице*, Београд: Београдска књига.

Б.

- Савић, 1995а: Svenka Savić, *Jedan primer (ne)vidljivosti žene u udžbeniku*, *Feminističke sveske*, Београд, 4–5.
- Савић, 1995а: Svenka Savić, *Još jedan primer (ne)vidljivosti žena u udžbeniku*, *Feminističke sveske*, Београд, 3–4, 223–226.

III

- <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/akademski-kutak/publikacije/priruchnik-za-upotrebu-rodno-osetlivog-jezika>
- <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/akademski-kutak/publikacije/rodna-analiza-nastavnih-programa-i-udbenika-za-srpski-jezik-od-prvog-do>
- https://www.maticasrpska.org.rs/wordpress/assets/dopis_MS_19_7_2021_1.pdf
- http://www2.filg.uj.edu.pl/~wwwip/postjugo/texts_display.php?id=304

Јордана Марковић

СИСТЕМА СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В НАРЕЧИИ ГОРОДА ПИРОТА В СВЕТЕ ГЕНЕДЕРНО-ЧУВСТВТЕЛЬНОГО ЯЗЫКА

Резюме

В данной статье анализируется система существительных через призму отношения к полу на материјале *Речника пиротског говора* Драголюбa Златковича. Учитывая новую ситуацию в сербском обществе (и языке) в связи с Законом о гендерном равенстве и противоположные взгляды лингвистов (но также и людей других профессий) в этом отношении, мы считаем, что наречие (в данном случае региона Пирот) может быть верным индикатором отношения к этой теме (и проблемам). Народный язык является результатом естественного и спонтанного развития языка, и он будет содержать доказательства необходимости или необоснованности настаивания на обязательном использовании существительных мужского и женского рода в случае, когда они обозначают человека по профессии и т. п.

Ключевые слова: речь, лексемы, существительные, род